A KÁRPÁT-MEDENCE CIVIL TÁRSADALMÁNAK
TUDOMÁNYOS ÉS ISMERETTERJESZTŐ KÖZLEMÉNYEI
III. SZÁM

kárpátikum
közhasznú alapítvány

SKANDINÁV ÉS ÉSZAK-EURÓPAI TAPASZTALATOK ALKALMAZÁSA A HAZAI CIVIL SZEKTOR "MEGÚJULÁSÁÉRT"

NCA
NEMZETI CIVIL ALAPPROGRAM

A Kárpátikum Közhasznú Alapítvány Tartós közérdekű céljai:

1. A kárpát-medencei magyar kulturális és természeti örökségek népszerűsítése, valamint széles nyilvánosság előtti megjelenésének támogatása.

2. Globalizálódó világunkban a magyarsághoz kötődő értékek, termékek (hungarikumok), hagyományok és tevékenységek regionális szerepének erősítése, és ezáltal az emberek identitástudatának növelése.

3. A magyarországi és a határon túli nemzedékek és nemzetiségek egymáshoz való közeledésének, egymás mindennapi életével, szokásvilágával és helyi kultúrájával való megismerésének elősegítése.

4. A kárpát-medencei közösségek természet- és társadalombarát életképének kialakításában való részvétel.

5. A Kárpát-medence eddig mind társadalmi, mind természeti szempontok szerint feltáratlannak ítélhető, illetve kevéssé ismert, de turisztikai értékkel rendelkező területeinek felkutatása.

6. A Kárpát-medencei falusi turizmus, az ökoturizmus és a gyógyturizmus népszerűsítése hazánkban és határainkon kívül - különös tekintettel az ifjúság körében.

7. Az idegenforgalom, turizmus terültén tudományos tevékenységet folytató felsőfokú oktatási intézmények hátrányos helyzetű, magyar nemzetiségű hallgatóinak támogatása.

KÉRJÜK, HOGY ADÓJÁNAK 1 %-ÁVAL TÁMOGASSA CÉLJAINK HATÉKONYABB MEGVALÓSÍTÁSÁT!

Adószám: **18590070-1-10**

A KÁRPÁT-MEDENCE
CIVIL TÁRSADALMÁNAK
INFORMÁCIÓS ÉS TUDOMÁNYOS
KÖZLEMÉNYEI
III. SZÁM

SKANDINÁV ÉS ÉSZAK-EURÓPAI TAPASZTALATOK ALKALMAZÁSA A HAZAI CIVIL SZEKTOR "MEGÚJULÁSÁÉRT"

A Nemzeti Civil Alapprogram
Nemzetközi Civil Kapcsolatok és
Európai Integráció Kollégiuma
által kiírt
Nemzetközi tapasztalatok hazai
elterjesztésének támogatására című
program tudományos és
információs füzete
(Pályázat kódja:
NCA-NK-09-B-0399)

A kiadvány Nemzeti Civil
Alapprogram támogatásával jött
létre.

A kiadvány ingyenes.

Szerkesztő:
Kajati György
Sej Gábor Leó

Kiadja:
**Kárpátikum Közhasznú
Alapítvány**
3300 Eger, Kolozsvári u. 34.
http://karpatikum.hu
info@karpatikum.hu
Adószám: 18590070-1-10

TARTALOMJEGYZÉK

A PROGRAM ISMERTETÉSE..... 4

A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS FOGALMA..... 5

A „SKANDINÁV ÁLLAMOK”..... 6

FINNORSZÁG..... 7

SVÉDORSZÁG..... 7

NORVÉGIA..... 8

DÁNIA..... 9

IZLAND..... 9

A SKANDINÁV PÉLDA..... 10

IZLANDI FENNTARTHATÓSÁGI TAPASZTALATOK..... 13

A DÁN SZÖVETKEZETI MODELL..... 20

A FENNTARTHATÓ OKTATÁSI KÖRNYEZETÉRT..... 26

SVÉD CIVIL KEZDEMÉNYEZÉS..... 29

A FENNTARTHATÓSÁG FINNORSZÁGBAN – SZUBJEKTÍV VÉLMÉNYEK ALAPJÁN..... 31

NEMZETI CIVIL ALAPPROGRAM

A PROGRAM ISMERTETÉSE

Indokoltság:

A skandináv és észak-európai államokban sikeresen alkalmazott fenntartható életmódot eredményező tevékenységeket a magyar civil szervezetek nagyon kis mértékben ismerik, azonban kijelenthetjük, hogy ennek ismeretével életmódjuk környezetbaráttá, fenntarthatóbbá válhat. Ennek segítségével későbbi tevékenységük során a fenntartható fejlődés fogalmát alaposabban megismernék és különböző lényeges tevékenységeik végzése közben ennek ismeretében és szellemében cselekednének.

Célok:

A projekt fő célja, hogy a skandináv és az észak-európai államokban sikeresen alkalmazott fenntartható életmódot eredményező tevékenységeket magyar civil szervezetekkel megismertesse és ennek segítségével tevékenységüket és szemléletüket környezetbaráttá alakítsa.

Célcsoportok:

A közvetlen célcsoportot azok a civil szervezetek jelentik, akik részt vesznek műhelymunkánkban.

A közvetett célcsoportot jelentik azon civilek, akiket e-mail-ben és információs füzetünkkel értesítünk a projekt eredményeiről, valamint a vállalkozói szféra képviselői, akik alapítványunkkal együttműködési viszonyban vannak.

Tevékenységek:

I. Műhelymunka alapítványunk pártoló tagjainak és a "Megújulunk és Fejlesztünk Civil Hálózatban" együttműködő civil szervezeteink tagjai segítségével

Különböző témaköröket meghatározunk (megújuló energiatermelés, mezőgazdaság, közlekedés, építkezés, turizmus, stb.), amelyekben az oktatók kidolgozzák a észak-európai innovatív tapasztalatok eredményeit, valamint a felhasználható segédanyagokat és Internetes oldalakat.

II. Információs füzetet adunk ki a kutatás eredményeinek publikációiból.

A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS FOGALMA

A nyolcvanas évek elején jelent meg a "fenntarthatóság" vagy a "fenntartható fejlődés" kifejezés a nemzetközi szakirodalomban. Általános ismertségét Lester R. Brown a fenntartható társadalom kialakításával foglalkozó műve váltotta ki, amely 1981-ben jelent meg. A szerző összekapcsolta a népesség növekedését a természeti erőforrások hasznosításával és mindezt úgy kívánta megoldani, hogy a lehető legkisebb legyen a természeti környezet mennyiségi és minőségi romlása.

1983-ban az ENSZ Közgyűlés határozata alapján megkezdte munkáját az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága, amelyet Gro Harlem Brundtland norvég miniszterelnöknő vezetett. (E huszonkét tagú bizottságnak tagja volt Láng István akadémikus is.) A Bizottság 1987-ben ,,Közös jövőnk" címmel kiadott jelentésében a gazdasági növekedés olyan új korszakának lehetőségét vázolta fel, amely a fenntartható fejlődés globális megvalósítására épít, megőrzi a természeti erőforrásokat, s amely megoldás lehetne a fejlődő országok nagy részében elhatalmasodó szegénység leküzdésére is.

A jelentés nagyon röviden és tömören határozta meg a fenntartható fejlődés fogalmát: **"a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket"**.

A fenntartható fejlődés három alappilléren nyugszik: a szociális, a gazdasági és a környezeti pilléreken és mindhármat együttesen, kölcsönhatásaik figyelembevételével mérlegelni kell a különböző fejlesztési stratégiák, programok kidolgozása során, illetve a konkrét intézkedésekben, cselekvésekben.

A Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata megfogalmazásában: "A fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével egyidejűleg." (Átmenet a fenntarthatóság felé; Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata, Tokió, 2000).

A „SKANDINÁV ÁLLAMOK”

Skandinávia Észak-Európa, illetve annak egy részének elnevezése. A szó szoros értelmében Svédország, Norvégia és Dánia gyűjtőneve, de a magyar szóhasználatban gyakran Finnországot, Izlandot és Feröert is beleértik.

A skandináv országok közös gazdasági jellemzőinek eredete a történelmi együttműködésen és az azonos földrajzi adottságokon múlik. A gazdasági együttműködés első jelei már az itt megalakuló első államalakulatok idején megmutatkoztak. Az 1387-1523 között fennálló kalmari unió az első komoly, szerződésen és kölcsönös megállapodásokon alapuló gazdasági szerveződés volt. A Hansa kereskedelem időszakában a skandináv országok fát, prémet, mézet, és különböző érceket adtak el a kontinentális Európa államai számára. Svédország a XX. századig megőrizte kiemelkedő szerepét a vasérc-feldolgozás iparágában, míg Norvégia az ipari forradalom utáni olajéhségnek, illetve a később megjelenő technológiai háttérnek (tengeri fúrótornyok) köszönheti gazdasági fellendülését. Történelmük folyamán egyébként a skandináv államok mindig is egymás gazdasági partnerei voltak, még akkor is, ha viszonyukat néha egymás elleni háborúk felhői sötétítették el.

Az **Északi Tanács** az északi országok fóruma. Az államok parlamentjei, valamint az autonóm területek évente választott küldötteket delegálnak a tanácsba, akik ott országuk érdekeit képviselik. 1952-ben alapították, azóta tartanak éves találkozókat. A munkát öt szakbizottság koordinálja.

A jogi alapokat 1962-ben a Szerződés a Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország közötti együttműködésről, más néven a Helsinki Szerződés fektette le. A tanács feladatai a koordinációra és a tagállamok államközi kapcsolatait érintő, nem kötelező érvényű ajánlások kidolgozására terjednek ki. A kormányoknak a tanács felé jelentési kötelezettségük van.

1971 óta az Északi Tanácson kívül létezik az Északi Miniszterek Tanácsa is, amely az öt tagállam és a három autonóm terület együttműködését kormányzati szinten támogatja. A két intézmény közös titkárságot tart fenn Koppenhágában.

A tagállamok teljes jogú, míg az autonóm területek társult tagsággal bírnak. Feröer kormányzati szinten törekszik a teljes jogú tagság elnyerésére.

Az öt tagállam és a három autonóm terület (zárójelben a küldöttek száma): Dánia (16), Feröer (2), Grönland (2), Finnország (18), Åland (2), Izland (7), Norvégia (20), Svédország (20).

FINNORSZÁG

Államforma	köztársaság
Főváros	Helsinki (Helsingfors)
Terület	338 145 km²
Népesség	5 250 275
Nemzetiségi megoszlás	finn 93,4%, svéd 5,6%, orosz 0,5%, észt 0,3%, roma 0,1%, számi (lapp) 0,1%
Vallási megoszlás	evangélikus és lutheránus 79,7%, ortodox 1,1%, egyéb 1,3%, ateista 17,7% (2009)

Finnország rendkívül fejlett iparral és liberális piacgazdasággal rendelkező ország. Az egy főre jutó GDP meghaladja az EU 15-ök átlagát. A világviszonylatban is jelentős finn kulcsiparágak a faipar, telekommunikáció, elektronikai és elektrotechnikai ipar. Az ország export-orientáltsága jelentősen nőtt, a GDP-hez mért export részarány az elmúlt 15 évben 15%-ról 40%-ra emelkedett. Az exporton belül a mobiltelefonok exportja meghatározó. Az ország mezőgazdasági lehetőségei az éghajlatából adódóan csak korlátozottan alkalmasak a belső fogyasztás kielégítésére. A finn GDP mintegy 65,8%-a származik a szolgáltatási szektorból, 30,9%-a az iparból és 3,4%-a a mezőgazdaságból. A legjelentősebb finn iparágak: acél,- és acélipari gépgyártás, papíripar és papíripari gépgyártás, elektronikai és elektrotechnikai ipar, tudományos berendezések, hajógyártás, fa, papír és cellulózgyártás, textilipar. A mintegy 2,5 millió aktív foglalkoztatott 32,7%-át a közszféra, 18,2%-át az ipar, 15,9%-át a kereskedelem, 14,5%-át a pénzügyi és üzleti szolgáltató szektor, 6,9%-át a szállítmányozás és távközlés, 7,3%-át az építőipar, 4,5%-át a mező,- és erdőgazdálkodás alkalmazza. A foglalkoztatottak aránya a 2007 évi 69,9%-ról, 2008-ra 70,6%-ra emelkedett.

SVÉDORSZÁG

Államforma	alkotmányos monarchia
Főváros	Stockholm
Terület	449 964 km²
Népesség	9 122 269
Nemzetiségi megoszlás	90,8% svéd, 2,5% finn, 6,7% bevándorló
Vallási megoszlás	75% evangélikus-lutheránus (Svéd Egyház tagja), 2,5% muszlin, 1,5% katolikus, 1% ortodox

Svédország kiválóan ötvözi a magas hozzáadott értékű iparágak nyújtotta növekedést a skandináv jóléti társadalom széleskörű vívmányainak biztosításával, gazdasága erősen külkereskedelem-orientált.
A skandináv jóléti modellből kiindulva tartják fent a szociális, egészségügyi és oktatási szolgáltatásokat, amelyek finanszírozásában az állam vállal oroszlánrészt, az Európai Unióban is magasnak számító jövedelemadó-szint segítségével.
A svéd GDP 71,8%-a a szolgáltatási szektorból, 26,6%-a az ipari szektorból és 1,6%-a a mezőgazdasági szektorból származik. A mintegy 4,9 millió aktív foglalkoztatott 70,7%-a dolgozik a szolgáltatási szektorban, 28,2%-a az iparban és 1,1%-a a mezőgazdaságban áll alkalmazásban. 2008 elejéig a svéd gazdaság fenntartható növekedési pályán fejlődött.

NORVÉGIA

Államforma	alkotmányos monarchia
Főváros	Oslo
Terület	323 802 km²
Népesség	4 660 539
Nemzetiségi megoszlás	norvég 94,4% (ebből számi kb. 60 000), egyéb európai 3,6%, egyéb nem európai 2%
Vallási megoszlás	evangélikus 85,7%, római katolikus 1%, más keresztény felekezetű 2,4%, iszlám 1,8%

Norvégia egyike a világ legprosperálóbb országainak, kiegészülve egy fenntartható skandináv jóléti rendszerrel. Az országban egyaránt van jelen a liberális piacgazdaság és a kulcs szektorokat érintő nagymértékű kormányzati irányítás és állami tulajdon. Az ország rendkívül gazdag természeti erőforrásokban, mint pl. kőolaj, vízenergia, faanyag. Az a tény, hogy Norvégia fontos exporttermékeinek (olaj és gáz) világpiaci ára magas maradt, miközben az importáruké csökkent, 20%-kal növelte a nemzeti jövedelmet 2003 és 2009 között.
A norvég GDP 52,7%-a származik a szolgáltatási szektorból, 45,1%-a az iparból és 2,2%-a a mezőgazdaságból. 2008-ban az ország GDP-jének 25-30%-át az olajipari szektorban termelték meg. A belföldi felhasználású elektromos energia 99%-a vízierőművekből származik, míg az olajtermékek belső felhasználásának harmadát a közlekedési szektor üzemanyagigénye teszi ki.

DÁNIA

Államforma	alkotmányos monarchia
Főváros	Koppenhága
Terület	43 094 km²
Népesség	5 500 510
Nemzetiségi megoszlás	dán (96,5%), német (1,7%), török (0,5%), svéd (0,4%), egyéb (0,9%)
Vallási megoszlás	evangélikus lutheránus 95%, keresztény vallású (más protestáns és római katolikus együtt) 3%, iszlám 2%

Dánia fejlett mezőgazdasággal és magas versenyképességű KKV és nagyvállalati szektorral rendelkezik. A skandináv jóléti modellből kiindulva tartják fent a szociális, egészségügyi és oktatási szolgáltatásokat, amelyek finanszírozásában az állam vállal oroszlánrészt. A rendszer fenntarthatóságát az EU összehasonlításban is magas jövedelemadó szint biztosítja évtizedek óta. Dánia gazdasága nagyban függ a külkereskedelemtől, nettó energia- és élelmiszerexportőr.
A dán GDP 64,7%-át a szolgáltatási szektor, 30,7%-át az ipar, 4,6%-át a mezőgazdaság állítja elő. A mintegy 2,9 millió aktív foglalkoztatott mintegy 77,3%-a a szolgáltatási szektorban, 20%-a az iparban és 2,5%-a a mezőgazdaságban van alkalmazásban. A legjelentősebb dán iparágak: acélipar és gépgyártás, élelmiszer-feldolgozóipar, szállítmányozási gépgyártás, hajógyártás, szélerőmű-gyártás, orvosi műszerek, gyógyszeripar. A munkanélküliség 2009-ben 6%-ra emelkedett, ami példátlanul magasnak számít Dániában. (Dániában a nők nemzetközi összehasonlításban is aktívabb munkaerő-piaci szerepvállalása nagyban javítja a mutatót. Ennek előfeltételét, a kormányzat a magas színvonalú és mindenki számára elérhető bölcsődei és óvodai ellátással teremtette meg.)

IZLAND

Államforma	köztársaság
Főváros	Reykjavik
Terület	103 000 km²
Népesség	320 169
Nemzetiségi megoszlás	izlandi (93,2%), dán (1,3%), amerikai (0,7%), svéd (0,5%), németek (0,4%), egyéb (3,2%)
Vallási megoszlás	evangélikus lutheránus 93%, római katolikus 2%, egyéb 5%

A gazdaság főként a halászatra épül, ami az export 60%-át teszi ki, és a dolgozók 8%-át foglalkoztatja. Természeti erőforrások híján (leszámítva a bőséges geotermikus és hidroelektromos erőforrásokat) az izlandi gazdaság ki van szolgáltatva a hal világpiaci árváltozásának. A hal és halból készült termékek mellett további fontos exportcikk az alumínium és a vasszilikát.
Az egyetlen hazai nyersanyagra épülő iparág a cementgyártás. A legtöbb épület betonból készül; a fa drága, importálni kell, így csak ott használják, ahol feltétlenül szükséges.
A kormány és az izlandiak ellenzik az európai uniós tagságot, mivel attól tartanak, hogy azzal elvesztenék halászterületeik feletti ellenőrzésüket.
Izlandon több gyártó és szolgáltató iparág is fejlődésnek indult az utóbbi évtizedben, mint a szoftverfejlesztés, biotechnológia, és pénzügyi szolgáltatások. A turizmus szintén fejlődik, olyan különlegességekkel, mint az ökoturizmus vagy a bálnafigyelés.
Izland bankrendszere 2008. október elejére a pénzügyi csőd szélére került.

A SKANDINÁV PÉLDA

Ők még e század elején is a legszegényebb népei voltak Európának. Ezt a ma már történészek által bizonyított szegénységükön kívül több jelenség bizonyítja. Az írek után innen történt a legnagyobb arányú kivándorlás. Az 1910. előtti ötven évben 1,2 millió svéd vándorolt ki Észak-Amerikába a 4 milliós akkori lakosságból. Mi, magyarok azon kesergünk, hogy a 20 millióból ment ki másfélmillió. De azt már nem tesszük hozzá, hogy az akkor 10 millió magyarból 400 ezer, mivel a kivándorlók között jóval kisebb volt a magyarok aránya, mint az ország lakosságán belül.
A tények szerint a magas kivándorlásnak több volt a pozitív, mint a negatív társadalmi és gazdasági hatása. Ezen a tájon volt szinte állandó jelenség az éhség. Voltak ugyan Kelet-Európának olyan vidékei, ahol egy-egy mostoha évben tragikus méreteket öltött az éhezés, de ezeken a területeken már átlagos években sem volt jellemző, hogy nem volt elegendő táplálék.
A mai fejlett világhoz tartozó népek között csak a japánok és a finnek voltak a századforduló idején szegényebbek, mint a svédek vagy a norvégok. Északon a szürke szegénység szinte állandóan jellemző volt. Erre talán a legjobb bizonyíték a finnek esete, akik a cári Oroszország szegényei közé tartoztak, ők adták az olcsó munkaerőt Szentpéterváron, ők voltak a kőművesek, az ácsok és a szolgálók.
Ma az életszínvonaluk négyszerese a szomszédos orosz részek lakosságáénak. Ha a svéd életszínvonal 100, akkor a század elején az angol, a belga és a holland 250 volt, az észak-amerikai és a kanadai pedig 200. Ma a svédek körülbelül olyan gazdagok mint az észak-amerikaiak és a kanadaiak,

és jóval gazdagabbak mint az angolok, a belgák és a hollandok, akik azért még mindig nagyon gazdag népek.
Nem akar a világ olyan egyértelmű történelmi jelenségeket tudomásul venni, mint például azt, hogy az északi félteke legszegényebbjei közé tartozó skandinávok és a távol-keletiek (japánok, koreaiak, tajvaniak) sokkal nagyobb eredményt értek el, mint a századelőn leggazdagabb, nyersanyagforrásokban bővelkedő népek. A század során a civilizációjukban élenjáró szegény népek többre vitték, mint a nyersanyagokban gazdagok. A skandináv siker volt az első bizonyítéka annak, hogy a **megfelelő emberanyag, civilizációs tulajdonságok** jelentik a gazdagodás legfontosabb feltételét, hogy az erős hadsereg és a kedvező gazdaságföldrajzi adottságok, termékeny rónák és gazdag ásványi kincsek hosszú távon több hátrányt, mint előnyt jelentenek.
Ezen a téren az első bizonyíték Svájc lett volna, de azt még félremagyarázták azzal, hogy a világ gazdagjai ott helyezték el a pénzüket, hogy az ország gazdagságát a bankároknak köszönheti. Nem gondoltak arra, hogy a békéhez az is kellett, hogy egyrészt a kedvezőtlen adottságok miatt senki nem vágyott ennek a területnek a birtoklására, másrészt csekély katonai erejük miatt ők sem gondolhattak területszerzésre.
Térjünk ki kissé részletesebben a svéd gazdasági csoda okaira, elsősorban a politikaiakra. Svédországot a század első harmadában a nagyon erős marxista ideológiai befolyás, és a még erősebb szakszervezetek jellemezték. A svéd modell csak a svédek számára megfelelő, testre szabott, s a skandináv népek a társadalmi és gazdasági csodát s szociáldemokrata rendszernek köszönhetik. Minden népnek, illetve minden civilizációs karakternek más filozófiára, ideológiára, modellre van szüksége. **Ezt a testükre szabott modellt azok sem találhatják meg, akik félnek az idegen példák átvételétől, de azok sem, akik ezt szolgai módon akarják tenni.**
Nagyon általános az erős szakszervezetektől való félelem is. Ez a vélemény elsősorban az angol szakszervezetek negatív politikai szerepének hatására alakult ki. Megint eltévednek azok, akik azt hiszik, ami valahol rossz, az mindenütt rossz, ami pedig valahol beválik, az mindenütt jó megoldást jelent. Svédország úgy lett jóléti állam, hogy a fizikai dolgozók 95 százaléka szakszervezeti tag volt, a szakszervezetek pedig alapvető befolyást gyakoroltak a szinte folyamatosan uralmon lévő Szociáldemokrata Pártra. Ennek a nagy szakszervezeti hatalomnak köszönhetik a svédek, hogy mindig sokkal alacsonyabb volt náluk a munkanélküliség, mint a fejlett országok többségében. Ahhoz azonban a svédek puritanizmusára, mértéktartására volt szükség, hogy a nagyon alacsony munkanélküliség és a szakszervezetek nagy politikai hatalma ellenére nem szaladtak el a bérek, hogy a szakszervezetek bérkövetelései mérsékeltek maradtak.

E század folyamán a svéd viszonyok másik jellemző karaktervonása a keynesizmus volt. Ez szorosan összefügg a nagy szakszervezeti és szociáldemokrata hatalommal is. A keynesizmus érvényesítéséhez ugyanis az kell, hogy a hatalom fontosabbnak tartsa a **foglalkoztatottságot**, mint az inflációt. Ez azonban csak ott nem életveszélyes, ahol a lakosságot, benne még a baloldali politikai erőket is, a mértéktartás és a szerénység jellemzi. Ez a svéd lecke nagyon aktuális a század utolsó évtizedében, amikor ismét a monetáris politika erősödött meg a fejlett világban és ezt akarják rákényszeríteni a kevésbé fejlettekre is. Jelenleg a világgazdaság legsúlyosabb problémáját a nagy munkanélküliség jelenti. Ez nemcsak egyre elviselhetetlenebb gazdasági és végül pénzügyi feszültségeket okoz, hanem a politikai és erkölcsi morált is aláássa.

Svédország ment el a legmesszebb a jövedelmek újraelosztásában, ott a legmagasabb a nemzeti jövedelemhez viszonyítva az adók súlya, mégis irigylésre méltóan élnek az emberek. Márpedig nem a közgazdászok technokrata elvárásai, hanem a lakosság életszínvonala, a társadalmi és gazdasági eredmények a siker fő mércéje. Ez természetesen nem minden civilizációs körben valósítható meg. Ez csak ott lehetséges, ahol évszázadok óta él a szegénység parancsolta szolidaritás egymás iránt. Melyik civilizációban volna elképzelhető az önkéntesen elfogadott egyenlősdi, ami a skandináv államokban működik? 1982-ben a legmagasabb életkereset az iparban a diplomás közgazdászoké volt. Ez 26 százalékkal haladta meg az ipari munkásokét. Az állami szektorban a legtöbbet a jogászok kerestek, 36 százalékkal többet, mint az átlagos ipari munkás.

A svédek az életszínvonaluknál is jobb eredményeket értek el a **szellemi tőke** területén. A baloldali politika nagy súlyt helyezett az iskolarendszerre, a kutatások fejlesztésére. Megtehette ezt, mivel a svédek között a protestantizmus elterjedése óta az iskola a társadalmi élet egyik kiemelt területe volt. Ott már évszázadokkal korábban a legkisebb falvakban is felszámolták az analfabétizmust. Ez is elsősorban a szegénységgel magyarázható. Sokaknak kellett elhagyniuk a családi otthont, ehhez szükség volt az iskolázottságra mind az elhelyezkedés, mind a családdal való írásbeli kapcsolat miatt is. A skandináv protestantizmus győzte el először Európában az analfabétizmust. A svéd politika a szellemi tőke gyarapítását már száz évvel ezelőtt az iparosítás egyik fő pillérének tekintette. A természettudományi kutatás és a találmányok terén népességük arányát tekintve világelsők voltak.

A sikernépeket nem a kifelé helyezkedés, hanem a befelé fordulás, nem az anyagi, hanem a szellemi értékek rangja jellemzi.

(Forrás: Kopátsy Sándor: A mi XX. századunk)

IZLANDI FENNTARTHATÓSÁGI TAPASZTALATOK

Sej Gábor Leó

Izland az Észak-Atlanti-óceánban található. A Föld tizennyolcadik, Európa második legnagyobb szigete. Vulkáni sziget, amely az Atlanti-óceán közepén húzódó hátság vízfelszín fölé emelkedő része. A lemeztektonika elmélete szerint úgy keletkezett, hogy a két távolodó kőzetlemez (az eurázsiai, és az észak-amerikai) közötti hasadékon feltört a magma, és megszilárdult. A vulkáni kitöréseknek köszönhetően a sziget területe keletkezése óta állandóan növekszik. A sziget felszínén ma is jól megfigyelhetők a két lemez távolodásának jelei.

A geotermikus energia a Föld belső hőjéből származó energia. A Föld belsejében lefelé haladva kilométerenként átlag 30 °C-kal emelkedik a hőmérséklet. A geotermikus energia korlátlan és folytonos energia nyereséget jelent. Termálvíz formájában viszont nem kiapadhatatlan forrás. Kitermelése viszonylag olcsó, a levegőt nem szennyezi. A szigeten 140 vulkán van, de a kráterek száma meghaladja az ezret. 26 vulkán – némelyik időszakosan – jelenleg is működik. Izlandon rengeteg gejzír található (a szó maga is izlandi eredetű), a geotermikus energia könnyen hozzáférhető, így a meleg víz és a fűtés rendkívül olcsó.

A geotermikus hő közvetlen felhasználására nagyszerű lehetőség van a távfűtésben és a mezőgazdaságban. E téren Japán, Kína, a volt Szovjetunió utódállamai, Magyarország valamint Izland jár az élen.

A világ geotermikus energiatermelése

Ország	Vulkánok száma (db)	Teljesítmény (MW)
USA	133	23 000
Japán	100	20 000
Indonézia	126	16 000
Fülöp-szigetek	53	6 000
Mexikó	35	6 000
Izland	33	5 800

Izland az egyetlen ország, mely 100%-ban megújuló energiaforrásokból állítja elő villamos energiáját. Ennek 87%-ka a víz energiája, 13%-kát pedig a geotermikus energia szolgáltatja. Természetesen ez nem volt mindig így,

korábban az ország nagy mennyiségű szenet, majd gázt importált fűtési és szállítási szükségleteik megoldásához. A geotermikus erők kiaknázásával azonban egyre biztosabban sikerült elszakadni a magas szén-dioxid-kibocsátástól. Ma már több geotermikus erőmű működik az országban, biztosítva a fűtést, a meleg vizet és a villamos energiát.

A geotermikus energia felhasználásának megoszlása a különböző felhasználási területeken, 2005-ös adatok alapján, a következő módon alakult:

Elektromos energia	20,2 %
Fűtés	59,5 %
Halfarmok	5,8 %
Uszodák, fürdők	4,4 %
Szabad felületek jégmentesítése	4,4 %
Üvegházak	3 %
Ipari folyamatok hőellátása	2,7 %

1. A Hitaveita Sudurnesja a legnagyobb meleg víz generátor. Több mint 200 méter mélyről szabadítják fel a 243°C-os vizet. Az erőmű 17000 embernek biztosít munkát, és 45000 lakos fűtési, elektromos illetve meleg vizes igényét elégíti ki (Izland összlakossága 320.000 fő!).

2. A Nesjavellír Geotermikus Erőmű Izland legnagyobb geotermikus erőműve. Az épületegyüttes 177 méteres tengerszint feletti magasságban található az ország délnyugati részén, Þingvellir illetve a Hengill vulkán közelében.

Az ötlet, hogy e terület hasznosítható lehet geotermikus energia és melegvíz előállítására 1947-ben született, ekkor végezték el az első feltárásokat, furatokat. A térség feltárása 1956-1986 között folytatódott, 1987-ben elkezdték a terület előkészítését az építkezéshez, az üzem alapkőletétele 1990 májusában történt. Az elkészült állomás 120 megawatt elektromos áramot, és mintegy 1800 liter forró vizet hoz a felszínre másodpercenként, ami biztosítja a főváros és annak körzete teljes melegvíz szükségletét.

3. A Svartsengi Geotermikus Erőmű 12 MW elektromos áramot és 125 MW hő energiát termel, mely utóbbit a közeli városok és Izland egyetlen nemzetközi repülőterének (Keflavík Airport) fűtésére használnak. Az erőműből kifolyó vizet használja a híres Blue Lagoon fürdő. A kifolyóvíz igen gazdag szilíciumban, amely a tejes kék színét adja a fürdő vizének, mely kiváló gyógyhatással bír. Medencéjében a geotermikus és a tengervíz keveredik. A 37-39°C-os víz szilicium-dioxid tartalmának köszönhetően

Példa szabad felületek jégmentesítésére egy kórház bejáratánál

Svartsengi Geotermikus Erőmű és mellette a kivált szilíciumos „melléktermék”

Blue Lagoon fürdő

Strokkur

A Hveragerdi Geotermikus Terület (a ferde tetős épület a templom)

Haukadalur Geotermikus Mező

Melegházak hőforrással

simábbá és puhábbá teszi a bőrt. A Laguár a legnagyobb szabadtéri, mesterséges termálmedence, ahol különböző hőmérsékletű, kisebb-nagyobb medencét lehet kipróbálni.

4. Hveragerdi városa az üvegházakról híres, amelyek fűtéshez a geotermikus energiát hasznosítják. A város egy forró geotermikus mezőn fekszik, mintegy 50 km-re Reykjavíktól dél-keletre. A jelenlegi hidrotermális működés megnyilvánulásai jól megfigyelhetők a környéken.

A Hveragerdi Geotermikus Terület a város egyik legkülönlegesebb gyöngyszeme. A világon egyedülálló módon, a város központjában (a templom tőszomszédságában) hőforrások, fortyogók, fumarólák találhatók.

A város feletti hegyoldalon mindenféle fehér gőzcsóvák igyekeznek az ég felé, jelezvén, hogy hol használják a földből feltörő forró vizet. A környék gyakorlatilag az ország „édenkertje", ugyanis a feltörő melegvízre hihetetlen mennyiségű üvegház épült, melyek segítségével zöldség- és gyümölcsféléket, trópusi növényeket és virágokat termesztenek. A városban található az Állami Kertészeti Egyetem.

5. Biskupstungur régióban található a Haukadalur Geotermikus Mező, valamint a kertészetéről híres Laugarás és Reykholt települések.

A Haukadalur Geotermikus Mezőben látható a két híres gejzír, a ma is rendszeresen működő Strokkur, amely 25-35 méter magasba lövelli fel a 100°C-os vizet kb. 8-10 percenként, és a gejzírek névadója, a Geysir, mely 70-80 m-re, de ez többnyire csak földrengések után aktív. A két neves mellett egyéb gejzírek is találhatók a völgyben, illetve számtalan hőforrás gazdagítja a vidéket.

Laugarás és Reykholt a környék forróvizes forrásain alapuló melegházas kertészeti iparra épült rá.

Több területen is példát vehetünk Izlandtól, ami jól is jönne hazánknak, hiszen Magyarországon a Föld mélye mintegy 4 ezer megawatt energiával bír, ebből villamosenergia termelés még nem valósul meg. Az ország különböző pontjain, megfelelő hatékonysággal és akár nagyobb mélységből, 300 fokos hőmérsékletű, gőzt hozzható a felszínre, ami villamosenergia termelésre is hasznosítható. Az említett a 4 ezer megawatt "kétszer nagyobb, mint a paksi atomerőmű teljesítménye. De a villamosenergia termelés mellett sok kezdeményezéssel találkozhatunk a fűtés és a mezőgazdaság területén is. 2010-re tervezik például, hogy geotermikus energiával fűtik majd azt a 100 ezer négyzetméteres üvegházat, amelyben a Tura mellett lévő hőforrás vizét hasznosítva évi 6000 tonnányi paradicsomot termeszthetnek. Jó remények

vannak például egy szentlőrinci beruházásra is, ahol geotermikus távfűtőművet hoznak létre. A Szentlőrinc melletti kútból kitermelhető víz 87 Celsius-fokos, zárt rendszerben elérheti a 90 fokot is, hozama maximálisan 25 liter másodpercenként, így a geotermikus energia felhasználásával teljes egészében kiváltható lenne a jelenlegi, földgázalapú távhőszolgáltatás a 7500 lakosú baranyai kisváros. Megemlíteném még a kisméretű távhőrendszerek közül nemzetközileg is kiemelkedő új mintaprojektet, mely Kistelek városban valósult meg. Ez több városi és megyei intézmény (nyugdíjasház, iskola stb.) teljes hőellátását biztosítja geotermikus energiából.

A jó kezdeményezések alapja szinte minden esetben a nemzetközi együttműködés, a nemzetközi példák tanulmányozása és „magyarra fordítása". Magyarország rendkívül kreatív tenni akaró emberekből áll, amit mi sem bizonyít jobban, mint rengeteg nyertes Európai Uniós pályázat, melyek közül kettőt röviden be is mutatnék.

A Debreceni Egyetem Műszaki Kar 2007-ben mobilitási pályázatot nyújtott be az ISOR Iceland Geosurvey izlandi kutatóintézettel partnerségben a Norvég Alaphoz. A pályázat támogatást nyert és ennek megfelelően a 07/002/NA/N-108-1F1 sz. EGT/Norvég Finanszírozási Mechanizmus, Tempus Közalapítvány által finanszírozott „Optimization of geothermal heating systems" projekt keretében tizenöt kolléga vett részt a karról egy-egy hetes tanulmányúton Izlandon, ahol az ISOR munkatársai bemutatták azokat a legújabb technológiával megvalósult geotermikus rendszereket, amelyek hőt és villamos energiát termelnek.

Az Európai Bizottság ALTENER Programja 333 900 euróval támogatta a Geonardo Kft. koordinálásával megvalósult Geothermal Power Projectet (magyar, izlandi, osztrák és portugál partnerek bevonásával). A projekt célja egy integrált megvalósíthatósági tanulmány kidolgozása, arra vonatkozólag, hogy a Magyarországon fellelhető gőzkutak mennyire alkalmasak kis teljesítményű geotermikus erőművek gazdaságos működtetésére, figyelembe véve a további, komplex hőhasznosítást is. A kezdeményezés modellértékű megoldást kíván nyújtani az esetleges további alkalmazásokhoz az Európai Unió tagállamai részére, különös tekintettel a Közép-Kelet európai államokra.

A DÁN SZÖVETKEZETI MODELL

Vidéken élni, a falvakban pénzt keresni nemcsak munkahelyet, hanem életforma-választást is jelent. Nagyon sok a kockázat, a bizonytalanság még akkor is, ha „hivatalosan" minden rendben megy. Az esőt, a napot, a szelet, a

korai és kései fagyokat ugyanis nem a kormányok igazgatják, s hogy jól fognak történni a dolgok, abban csak hinni lehet. Dániában is változékony az időjárás és a piac, a „gazdag parasztok országában” mégis nyugodtabb az élet. Ez a kiszámíthatóbb falusi lét leginkább a dán modell alapját jelentő szövetkezeti rendszernek tudható be. A dán gazdák szövetkezeti társulásainak szabályai egyre inkább az Európai Unió termelőket segítő rendeleteinek meghatározó alappillérei.
Szeremley Béla munkája alapján a dán szövetkezeti modellt népszerűsítjük, amely a magyar fenntartható agrárium egyik építőköve lehet.
A dán agrárpolitika 3 alappilléren nyugszik:
- földbirtok-politika
- szaktanácsadó rendszer
- szövetkezeti társulások

A dán agrár- és földbirtok-politika

A dán mezőgazdaságban egyszerű rend uralkodik. A lakosság 3-4 százaléka dolgozik a mezőgazdaságban. A mezőgazdasági termelés egyre inkább koncentrálódik, hatékonysága pedig nő. A farmergazdaságok száma 1960-ban még 196 ezer volt, ami 1990-re 77 ezerre mérséklődött, 2000-ben csupán 57 ezer. Eközben a részfoglalkozású gazdák száma folyamatosan nő, így jelenleg az összes gazdálkodó kétharmada részfoglalkozású farmer. Ugyancsak a koncentráció jelei észlelhetőek az átlagos farmméret esetében is: 1960-ban 16 hektár, míg 2000-ben 45 hektár.
A dán törvények a mai napig védelmezik a családi vállalkozások alapját jelentő paraszttanyát és a földet birtokló státust. Az 1945 után is többször módosított földtörvény szerint Dániában csak az lehet farmtulajdonos, aki a tanyáján lakik, letette a megfelelő vizsgákat, amelyek nemcsak mezőgazdasági, hanem üzemvezetési, számítógépes és egyéb ismeretekből is állnak. A tanyától legfeljebb 15 km távolságra fekvő földterületet kerülhet tulajdonba. A 30 hektár fölötti földterület birtoklásához minimálisan a kétéves, nappali képzéssel és bentlakással megszerezhető szakképesítés, az úgynevezett „zöld bizonyítvány”, vagy szakirányú egyetemi- főiskolai bizonyítvány és igazolt szakmai gyakorlat megléte szükséges. A földtulajdon felső határa 125 hektár. A dán gazdálkodó, vagy – ahogy ők nevezik magukat – a dán paraszt mindig a saját érdekeit, képességeit, földjének lehetőségeit, épületeit, eszközeit szem előtt tartva hozza meg döntéseit.
- ha valaki egy tanyát szeretne vásárolni, birtokolni, akkor állandó lakhelye a tanya, ahol él és dolgozik, vagyis helyben adózó lakosnak kell lennie;
- a helyi gazdaközösségektől nyilatkozatot kell kérni arról, hogy nincs helyi igénylő az eladásra kínált földre;

- ha a gazdaság 30 hektárnál nagyobb, akkor törvényi előírás a dán mezőgazdasági szakképzettség („zöld diploma”);
- ha két gazdaságot egyesítenek, 125 a-nál nem lehet nagyobb az így keletkező terület;
- egy gazdának lehet három gazdasága is, maximum 15 km-re egymástól;
- egy tanya vagy gazdaság = 1 statisztikai egység;
- egy gazda annyi állatot tarthat, amennyi után keletkező szerves trágya saját birtokán elhelyezhető (szigorú környezetvédelmi előírások).

Szaktanácsadás

A dán gazdák munkáját rendkívül hatékony szaktanácsadó és továbbképző rendszer segíti. A szaktanácsadás országos szervezete és regionális intézményei a gazdaszervezetek (érdekképviseletek) tulajdonában vannak. A néhány évtizeddel ezelőtt kialakított mai szervezetre jellemző, hogy annak költségviselői az úgynevezett „kisgazda és nagygazda” szervezetek, akik a gazdák tagdíjai alapján járulnak hozzá az alapszolgáltatások fenntartásához. Ezek az intézmények nyújtják a legtöbb gazda számára a könyvelési, pénzügyi és hitelezési tanácsadói szolgáltatást, amelyekből képesek a legkülönbözőbb elemzéseket elkészíteni. Kezdetben az állam 100%-os, később 70%-os, jelenleg 40%-os támogatást nyújt a szaktanácsadó rendszer fenntartásához. Ma olyan felkészült intézményekkel rendelkezik a szaktanácsadó szervezet, amely az EU és az állam részére is tud megbízásokat teljesíteni.

A dán szövetkezetek

A dán szövetkezeti együttműködések a Grundtik püspök által életre hívott keresztyén-szociális ihletésű, népfőiskolai képzési és szövetkezetfejlesztő mozgalmakhoz kapcsolhatóak, nemcsak Dániában, de egész Skandináviában.
A dán szövetkezet olyan társulás, melyben több gazdaság valamely gazdálkodási műveletet közös üzemben végez vagy végeztet el, úgy azonban, hogy a gazdaságokat egyébként független különállásukban meghagyja. A szövetkezet a tagok tevékenységét előmozdító szerveződés, valójában egy kisvállalkozói beszállító rendszer.
A szövetkezés fő célkitűzése: a tagok által irányított termelői közösség létrehozása azon célból, hogy a tagok termelését optimális áron adja el, és kockázatukat mérsékelje (biológiai és kereskedelmi ciklus összehangolása).
A szövetkezeti vállalkozás mindig üzemszervezési vagy piaci előnyök megszerzéséért folyik, a tagok önálló vállalkozásának, vállalkozási sikerességének előmozdítása érdekében. A szövetkezet tartalma marketing

értelemben éppen ezért maga a vállalkozás. A szövetkezet azért a vállalkozásért jön létre, amely tevékenységét illetően a tagok önálló gazdálkodásától elkülönült gazdasági egység, ugyanakkor annak elválaszthatatlan részét, mintegy továbbfolytatását jelenti. Tekintettel arra, hogy a szövetkezet egyben az azonos érdekű tagok csoportosulása, melynek közvetlen irányításába személy szerint az egyes tagok nem kapcsolódnak bele, ezért tulajdonosi jogaikat közvetett módon, választott testületeik által gyakorolják.
A társulás vállalkozási-piaci kapcsolat jellegéből adódóan a tagok érdeke a vállalkozás stabilizálása, jó stratégiai döntések meghozatala. A tagok szövetkezeti vállalkozásának élén a menedzser áll, aki az operatív vállalatgazdálkodási szakmai ügyeket irányítja.
A dán mezőgazdasági termelők piacra jutásának alappillére a szövetkezeti társulás (vágóhíd, tejfeldolgozó stb.), amelyeknél erőteljes koncentrálódás ment és megy végbe. A szövetkezeti tulajdonban lévő vállalatok piaci részesedése egyes termékpályák esetében megközelíti a 100 százalékot.

A dán szövetkezet alapelvei

A dán szövetkezeti alapelvek valójában megegyeznek a rochdale-i és raiffeiseni szövetkezeti elvekkel, amelyek ma is a szövetkezeti társulások alapnormáit jelentik. Tartalmuk csupán annyit változott, hogy a modern kor társadalmi és piaci gyakorlatának megfelelően alkalmazzák. Használhatóságukat semmi sem bizonyítja jobban, mint a dán farmerek eredményei, valamint az élelmiszerfeldolgozó-, értékesítő- és szolgáltató szövetkezeti vállalatok nemzetközi sikerei.

Önkéntesség és nyitott tagság: Az önkéntesség a szövetkezeti demokrácia kiindulópontja, amely egyben a tagok azon késztetését is megjeleníti, hogy valamely közös tevékenység érdekében hajlandók a szövetkezés egyes tagjai bizonyos egyéni jogosítványaikat az együttműködés érdekében korlátozni s ezzel arányosan a közös cselekvés jogosítványait megnövelni. Ez az önkorlátozás jelenti egyben azt a toleranciát is, amely elismeri, és lehetővé teszi a társuló tagok azonos elveken alapuló közös fellépését. A nyitott tagság az együttműködés fenntartásához és bővítéséhez elengedhetetlenül szükséges követelmény, amely minden csatlakozni kívánó (potenciális) szövetkezeti tag részére lehetővé teszi az azonos jogok melletti csatlakozást azon esetben, ha a társulni szándékozó tag elfogadja a többség által kialakított együttműködési elveket, illetve annak írásos szabályait.

Az önkéntesség és nyitott tagság mellett kiegészítő elvként kell elfogadni az ún. **identitás elvét.** Ez azt jelenti, hogy a tag azonosul – éppen az önként

vállalt jogviszonyon keresztül – a szövetkezeti célkitűzésekkel, elősegítve azok minél teljesebb megvalósulását. Ezért a tag és a szövetkezet között kettős kapcsolat áll fenn. Egyfelől a tag a szövetkezetrésztulajdonosa, tehát tulajdonostársa. Másfelől a tag üzletfél, mert használja a szövetkezet szolgáltatásait, élvezi az abból folyó előnyöket.

Szövetkezeti demokratizmus: A szövetkezeti demokratizmus és az azonos jogokon nyugvó együttműködés alapelve, hogy minden tag azonos jogosítványokkal rendelkezik, függetlenül attól, hogy mekkora gazdasági erőt képvisel, illetve mikor társult a szövetkező tagokhoz. Az egy tag – egy szavazat elve egyúttal azt is magába foglalja, hogy a partneri viszonyban nemcsak a választás és választhatóság demokratizmusa érvényesül, hanem a gazdasági együttműködésben is azonos jogok illetnek minden tagot, azonos feltételek esetén. Mindezekből következően téves lenne az a megközelítés, mely szerint a kicsi és a nagy együttműködésének nincs gazdasági terepe, mert a nagyobbakat hátrányok érik. A nagyobb szolgáltatási volument igénybe vevő, vagy nagyobb árutömeget beszállító, értékesítő termelő-gazdálkodó arányosan nagyobb hozzájárulást fizet, illetve nagyobb arányban, értékben részesül a közös tevékenység költségeiből, vagy eredményeiből (árbevételéből). Aki nem fejleszt, annak hatékonysága romlik, így kiesik a versenyből. Az egyre növekvő koncentráció mutatja, hogy a szövetkezés nem szűkíti, hanem kiteljesíti a piaci versenyt.

Korlátozott tőkekamat: ez fejezi ki, hogy az együttműködés tartalma nem a tőkehasznosítás, hanem a közös társulásban és szolgáltatásban megnyilvánuló együttműködés. Mindezekből következően mindazon vállalkozók, akik nem a saját tevékenységük előmozdításában, hanem tőkehasznosításban vagy kamatjutalékban érdekeltek, nem a szövetkezeti együttműködési formát választják. A korlátozott tőkekamat elve szorosan összefügg a non-profit jelleggel, mintegy kiegészítve és értelmezve azt. A tagok alapérdeke a szolgáltatás fenntartásához, bővítéséhez, hatékonyságának növeléséhez fűződik. Ezen elkötelezettség miatt Dánia és az Európai Unió fejlett agrárgazdaságú országainak gyakorlatában nem csupán a hozam- és költségszámítások alapján elért mezőgazdasági termelés versenyképessége a nemzetgazdasági fejlesztés egyedüli meghatározója. A népességmegtartás érdekében történő jövedelem-kiegészítés valamint foglalkoztatáspolitika társadalmi szinten sokkal „olcsóbb” és humánpolitikai vonatkozásokban kezelhetőbb eljárás, mint a munkanélküliség segélyalapjainak feltöltése. A rurális népesség agrártevékenységének fenntartása ugyanakkor jól hasznosuló környezetvédelmi és turisztikai háttéralapot is biztosít.

Non-profit jelleggel működő szövetkezetek: A non-profit rendszer lényegét illetően számos tévhit terjedt el a köztudatban, amely rendkívüli módon

nehezíti az ilyen típusú termelői önszerveződések előnyeinek felismerését. A félreértések legtöbbször abból adódnak, hogy a non-profit rendszer alatt egy általános haszonnélküliséget feltételeznek a gazdálkodók, holott tulajdonképpen csupán az eredményelosztás módjáról van szó. A dán állam a társulásokat rendkívül kedvezményesen adóztatja, mivel a gazdák tevékenységének részeként kezeli.

Demokratikus nevelés, képzés: Az együttműködés szükségességének, illetve formai és tartalmi módjának tudatosítása már a szövetkezet-szerveződések 100 évvel ezelőtti időszakában is rendkívül fontos volt. Az együttműködés szabályait meg ma is kell tanulni. A gazdákkal mint szövetkezeti tagokkal el kell tudni fogadtatni – gyakorlati példák bemutatásával –, hogy csak abban az esetben tudnak az élelmiszergazdaság piaci keretei között eredményesen működni, ha önállóságukat részben feladva koordinálják tevékenységüket. A felismerés szükségszerűsége és az együttműködés gyakorlati realizálása teszi lehetővé számukra a feldolgozó-kapacitások kihasználását, a megfelelő piaci nagyságrend elérését és a minőségi termeléshez szükséges minőség-ellenőrzés széleskörű alkalmazását. A demokratikus nevelés és képzés gyakorlata valójában folyamatos feladat minden szövetkezeti együttműködésben. A demokratikus jelleg az esélyegyenlőség érvényre juttatása érdekében szükséges olyan magatartási formát is jelez, amelyben a tagok önérdek-érvényesítő képessége a minőségi versenyben érvényesül. A kontraszelekció tényleges kiszűrését a szabályok és szabályrendszerek biztosítják. A tagok termelésének, termékeik minőség-ellenőrzési rendszerének belső szabályzatai rendkívül konkrétak, tárgyilagosak, vagyis mérhetőek és visszakövetkeztetésre alkalmasak. A bizalmi tőke természetesen nem létezhet megfelelő visszacsatolás, vagyis folyamatos tagi ellenőrzés nélkül. A tagok folyamatosan ellenőrzik a szolgáltatási, feldolgozási, üzemi tevékenységet végző menedzsmentet. Folyamatosan választ kérnek a gazdasági eredményességüket meghatározó kérdésekre. Számon kérik, hogy a menedzsment mindent megtett-e annak érdekében, hogy:

- a legjobb szerződéseket kössék a késztermékek értékesítésére,
- a legjobb technológiát alkalmazzák a feldolgozó-ipari termelésben,
- a legjobb munkatársakat alkalmazzák-e piackutatási munkájuk során,
- nem fizetik-e túl az alkalmazottakat,
- megfelelő költséggazdálkodást alkalmaznak-e.

A tagok közül választott képviselők nemcsak a stratégiáért felelősek, hanem a pénzügyi ellenőrzésért is. A tagok képviseletét ezért csak azok a tisztségviselők tudják ellátni, akik egy-egy szakterület felügyelete során rendelkeznek a minimális ismeretekkel. A felkészítésük nélkülözhetetlen

ahhoz, hogy a szükséges kérdéseket időben és térben fel tudják tenni, illetve munkájuk segítésére a megfelelő szakértőket ki tudják választani.

Külön szakértői csoport foglalkozik a felkészítések során azon kérdések megfogalmazásával, hogyan tudják az igazgatóság és a felügyelő-bizottság tagjai nehéz kérdésekkel „sarokba szorítani" a menedzsmentet annak érdekében, hogy megbízható választ kapjanak a gazdálkodás valós helyzetéről. Ezekre a feladatokra rendszeresen kell képezni a szövetkezeti tagokat és tisztségviselőket.

A FENNTARTHATÓ OKTATÁSI KÖRNYEZETÉRT

Soren Breiting, Michela Mayer és Finn Mogensen „A fenntartható fejlődés iskoláinak minőségi kritériumai" című munkájában a fenntartható fejlődést szolgáló pedagógia mellett elkötelezett iskolákat és oktatási hatóságokat szólítja meg és útmutatót ad a fenntartható fejlődést szolgáló pedagógia minőségének javításához.

Jelen rövid tanulmány hosszú és rövidtávú célokat fogalmaz meg, amelyeket **civil szervezetek** humán erőforrásaik fejlesztésekor, képzésekor hasznosíthatnak.

A fenntartható oktatási környezet népszerűsítésének hosszú távú célja, hogy a fenntartható fejlődést szolgáló pedagógia mellett elkötelezett iskolák száma nagy mértékben növekedjen és az igazgatók, tanárok, szülők és diákok szemléletében a fenntartható fejlődés filozófiáját erősítő és rendszerező eszköz jelenjen meg a magyar oktatási környezetben.

További hosszú távú célok:
A fenntartható fejlődés oktatási környezetében

- hagyományos megközelítéssel a környezet minőségétől való függés és a természeti erősforrásokhoz való jelenlegi és jövőbeli hozzáférés aspektusaival foglalkozzanak, valamint újszerű, innovatív megközelítéssel a részvétel, az önhatékonyság, az egyenlőség és a társadalmi igazságosság aspektusaival is, melyek alapvetően fontos szempontok a diákoknak a fenntartható fejlődés iránti elkötelezettségre való felkészítése során.
- a jövőt szem előtt tartva tanítanak és tanulnak, a tanárokat és diákokat arra ösztönzik, hogy a „komplexitás kultúrájában" gondolkozzanak, fogalmazzák meg az értékeket, elmélkedjenek a cselekvés és a részvétel tanulási értékeiről, minden tantárgyat és pedagógiát a fenntartható fejlődés fényében vizsgáljanak át.
- nem a hagyományos hierarchikus struktúrák uralkodnak, hanem a dinamikus hálózatok valamint a helyi és globális együttműködés igénye.

- az iskola mint „komplex rendszer” és az iskolai légkört és a belső kapcsolatokat is vizsgálja. Az ilyen iskolák természetesen elismerik a „terepmunka” jelentőségét valamint az iskolában és a helyi közösségekben látható, fizikai változások fontosságát is.
- minőségi kritériumokat (RÖVIDTÁVÚ CÉLOK) határozunk meg, ami egy helyileg adaptált változatban ösztönözheti a fenntartható fejlődés pedagógiájának bevezetését egy iskolában.

Rövidtávú célok:

A tanárok és igazgatók irányába

1. az iskolai politikai és tervezés területén:

cél, hogy az iskolaigazgató meghívja az iskola valamennyi munkatársát a szülők képviselőit, valamint a helyi közösség néhány kulcsszereplőjét egy megbeszélésre, amelyen a fenntartható fejlődés oktatási környezetét ismerteti (az iskolavezetés arra ösztönzi a tanárokat, hogy a hosszú távú fenntartható fejlődés pedagógiájának tervezésében a jövő perspektíváit alkalmazzák)

2. az iskolai légkör területén:

cél, hogy a szülőket és az iskola településének és kistérségének közösségét rendszeresen tájékoztatják a fenntartható iskolai tevékenységekről (az iskolai légkört a diákok, tanárok, iskolai dolgozók és vezetők, a szülők és a külső közösség tagjai közötti kapcsolatok sokasága teremti meg)

3. az iskolairányítás területén:

cél, hogy példát adjanak az erőforrások gondos felhasználására (az iskola területén tiszta és szép iskolaudvar, jól kezelt iskolaépületek, az energiával és a vízzel való takarékoskodás mechanizmusaira és a megfelelő hulladékkezelésre vonatkoznak)

4. a hálózatépítés és partneri együttműködés területén:

cél, hogy a hálózatépítés és a partneri együttműködés kulcsfontosságú aspektusa a rendszeres és szisztematikus fejlesztés, valamint a tapasztalat- és információcsere. (Hálózatépítés és partneri együttműködés számos szinten történhet: létrejöhetnek helyi, szomszédos iskolák közötti hálózatok, az iskolák és a fenntartható fejlődés pedagógiája területén zajló oktatásfejlesztésben aktív nem kormányzati és kormányzati szervezetek (egyetemek, tanárképzésben jártas központok vagy egyesületek) közötti hálózatok vagy nemzetközi partnerekkel alkotott hálózatok)

A tanulók irányába:

1. a tanulási megközelítések/folyamatok területén:

cél olyan alapvető témák feldolgozása, amelyek a diákok és a helyi közösség mindennapi életére hatást gyakorol (pl. helyi gazdaságok bemutatása, korábban meghatározó népi mesterségek bemutatása, biozöldségek és –gyümölcsök termesztésének és értékesítésének összehasonlítása a

vegyileg kezeltekkel, gyógynövények termesztésének és hatásainak ismertetése stb.)

2. az iskolában és a helyi közösségben látható eredmények területén:

cél, hogy nemcsak beszélni kell a jövőről, hanem tenni is kell a jövőért (pl. fizikai/technikai változásokban elért eredmények bemutatása – víz-, energia- és a hulladékgazdálkodás átalakítása vagy az iskolaudvar átrendezése is jól ismert „példa")

3. a jövő perspektívái területén:

cél, hogy a diákok a konkrét problémákhoz kapcsolódva gondolkozzanak a jövőről (a diákok a jövőről alkotott képekkel és forgatókönyvekkel dolgoznak, keresik a jövőbeli fejlődés és változások alternatív lehetőségeit – megújuló energia felhasználásának növelési lehetőségei)

4. a „komplexitás kultúrája" területén:

cél, hogy a természeti eseményeket összekössék a társadalmi és gazdasági eseményekkel, az egyéni viselkedést a globális viselkedéssel (pl. rendszerszemléletet igénylő és fejlesztő feladatok, A diverzitásnak, mint a jövő lehetőségeinek a fontossága, korlátok tudomásulvétele)

5. a kritikus gondolkodás és a lehetőség nyelvezete területén:

a diákokat ösztönzik arra, hogy a dolgokat különböző perspektívákból vizsgálják meg és másokkal azonosságot vállalva fejlesszenek ki magukban empátiát

6. az értékek világos megfogalmazása és fejlesztése területén:

cél, hogy az emberek mindennapi életében irányító racionális értékeket a fenntartható fejlődés szellemében ismerhessék meg (családi költségvetés, takarékoskodás stb.)

7. az akció-alapú perspektíva területén:

cél, hogy a diákok a tanárukkal együtt eldöntik, hogy az őket foglalkoztató fenntarthatósági probléma megoldása vagy ellensúlyozása érdekében milyen akciókat kezdeményezzenek, majd annak végrehajtása után elemzik az akciós folyamatot. (Az akció célja ilyenformán változás elérése: a diákok egyéni életstílusában és/vagy a diákok helyi és globális életkörülményeiben)

8. a részvétel területén:

cél, hogy a diákok a részvételi képességüket nyíltan gyakorolhassák, s fejleszthessék (biztosítani kell, hogy koruknak és képességeiknek megfelelően részt vehessenek a döntéshozatali folyamatokban)

9. a hagyományos témakörök területén:

cél, hogy a hagyományos tantárgyi szerkezetben történő tanulást erősíteni kell a tudományos diszciplínák innovatív eredményeinek ismertetésével (pl. klímatudatosság eszméjének népszerűsítése)

SVÉD CIVIL KEZDEMÉNYEZÉS

A svéd társadalom az utóbbi évtizedekben drámai változáson ment át. A tömeges bevándorlás következtében átalakult a meglévő társadalmi struktúra, a régi keretek felpuhultak, hogy helyet adjanak egy új, multikulturális formának. A svéd társadalom egyik legfontosabb és legnehezebb feladata napjainkban, hogy újradefiniálja önmagát, és ne csak tiszteletben tartsa az egyes kultúrákat, de szerves részt is biztosítson számukra, közösséget vállaljon velük. Ennek szellemében, az integráció és az elfogadás mentén számos állami és civil kezdeményezés született az elmúlt időszakban, ezek egyike a Ravasz Róka-projekt.

A Ravasz Róka-projekt a svédországi Rinkebyben indult el a 90-es években a kvarnbyi Általános Iskola, a rinkebyi könyvtár és a helyi önkormányzat együttműködésének eredményeképpen. Rinkeby Stockholm elővárosa, egyike a bevándorlók által legsűrűbben lakott területeknek. A gyerekek csupán 1%-ának anyanyelve a svéd. Korábban a munkaképes lakosság 60%-a volt regisztrált munkanélküli, ezt a számot azonban különféle foglalkoztatáspolitikai intézkedésekkel 7%-ra csökkentették. Az önkormányzat 1999-es felmérése szerint az általános iskolába járók 57%-a nem érte el a minimális követelményszintet az iskola utolsó, kilencedik évében svédből, matematikából és/vagy angolból.

A projektben részt vevő osztály 24 tanulója 12 különböző anyanyelven beszélt, de közülük csak nyolcan születtek Svédországon kívül. A projekt ötletét alapvetően az adta, hogy a gyerekeket a közös nyelv és a közös kulturális háttér hiánya miatt nem lehetett a hagyományos módszerekkel oktatni.

A közös nyelv elsajátításán kívül létre kellett hozni egyfajta közös kulturális platformot, kiváltképp, mivel a „többségi" svéd kultúra ezeken a területeken szinte csak a hivatalos intézményekben van jelen, a privát szférában nem. Ehhez kitűnő forrásnak tűnt a svéd gyermekirodalom, mely a svédek szemében különösen fontos kulturális értéket képvisel.

Az alapgondolat az volt, hogy a közös olvasmányélmények közös viszonyítási keretet biztosítanak a gyerekek későbbi élete során, mely elősegíti egymás megértését és a problémamentes együttélést. Az eltérő háttér és az eltérő nyelvtudás miatt azonban a klasszikus, nagycsoportos tanítási módszer szóba sem jöhetett.

A módszer alapgondolata, hogy az önálló tanuláshoz kell hozzásegíteni a gyermekeket, akik az olvasáson keresztül tanulnak meg olvasni. Fontos, hogy valódi könyveket olvassanak, ezért hagyományos tankönyveket egyáltalán nem használnak, kizárólag nekik szóló ismeretterjesztő és szépirodalmat. A

könyveket a kezdetektől fogva maguk választják ki, az olvasottakat pedig különféle módokon feldolgozzák.

A különböző készségek gyakorlására feladatsorokat oldanak meg. Minden gyermek a saját tempójában, önállóan halad egy séma segítségével, mely tartalmazza, hogy milyen sorrendben milyen feladatokat kell elvégezniük, egyben lehetőséget ad a tanárnak, hogy egyénileg foglalkozzon a gyerekekkel, és rugalmasan igazodjon igényeikhez és képességeikhez. A tanév folyamán a gyerekek fejenként 60–80 különböző nehézségű könyvet olvasnak el. Az olvasottakat egymásnak elmesélik, leírják, dramatizálják, festenek, rajzolnak róla.

A projekt egyik alapcélja tehát a gyerekek nyelvi fejlesztése, melynek során az aktív kétnyelvűség fontos szerepet kapott. Fontos volt, hogy a lehető legkülönbözőbb módokon és formákban találkozhassanak a svéd nyelvvel, ezért színházi csoportokat, mesélőket, énekeseket hívtak meg a könyvtárba és a gyerekeket is sok rendezvényre elvitték, valamint rendelkezésükre állt a könyvtárban lévő gyermek- és ifjúsági filmek és CD-k óriási választéka.

A program második alappillére az önállóságra nevelés. A gyerekek hatalmas szabadságot kapnak, hiszen maguk választhatják ki, mit szeretnének olvasni és feldolgozni, ezzel ugyanakkor sokkal nagyobb felelősséget vállalnak saját képzésükben. Nem tudnak lemaradni, mert nem másokhoz viszonyítják őket, de éppen ezért nem is hivatkozhatnak arra, hogy túl nehéz vagy unalmas a tanulnivaló, hisz maguk választhatják ki, mit olvasnak. A tanulás külső kényszerből belső kényszerré, a világ megismerésének vágyává válik. Ahogy a program kidolgozói megfogalmazták: a gyermek nem egy edény, amit meg kell tölteni, hanem egy fáklya, amit meg kell gyújtani.

A harmadik pillér az együttműködés elsajátítása. Az olvasottak feldolgozása szinte mindig csoportosan történik, a munka alapja pedig egymás tisztelete és a közös felelősségvállalás.

Ezzel összefüggésben igen fontos célkitűzés volt, hogy a demokrácia és a szólásszabadság fogalmát érthetővé és magától értetődővé tegye a gyermekek számára. A programban részt vevő gyermekek egy része olyan országokból jött, ahol a muszlimok és a keresztények hosszú idő óta háborúságban élnek egymással. Az ilyen háttérrel rendelkező személyek számára a nézeteltérések kezelése rendszerint csak autoriter módon képzelhető el. Gyakran előfordul, hogy azok, akik teljes elfogadást várnak el saját hagyományaikkal és nézeteikkel szemben, nincsenek tekintettel másokéira. Ezekben a helyzetekben különösen fontos szerephez jut a nyelv és a kifejezőkészség, illetve az együttműködés feltételeinek ismerete.

Összefoglalva: a program alapja a szabadság és a felelősség viszonyának megértése és elsajátítása a nyelv és a művészetek segítségével, mind egyéni, mind pedig közösségi szinten. (Forrás: Holländer Judit, 2007)

A FENNTARTHATÓSÁG FINNORSZÁGBAN – SZUBJEKTÍV VÉLMÉNYEK ALAPJÁN

Dr. Patkós Csaba

E sorok írója abban a szerencsés helyzetben volt 2001 őszén, hogy több hónapot tölthetett Finnországban, annak is a kelet-karéliai térségében, Joensuu városában. Mint PhD hallgató, az ottani egyetem „Human Geography" programjának vendége voltam, így geográfusként bele tudtam tekinteni a finn társadalom működésébe.

Megérkezésemkor, szeptemberben a rövidülő, de még hosszúnak mondható nappalok és hűvös, magyar ember számára kimondottan hideg éjszakák fogadtak. Szállásom egy egyetemi kollégiumban lévén a távfűtés áldásait élvezhettem. A lakók nagyobb része külföldi lévén, idegenül mozgott a finn környezetben. Mediterrán kollégáink szeptember közepe táján kérvényt intéztek a vezetéshez, hogy a hideg időre tekintettel legyenek szívesek beindítani korábban a fűtést. A válasz egy udvarias, de kemény hangvételű levél volt, melyben kihangsúlyozták, hogy a „szokatlanul enyhe idő miatt" erre nincs lehetőség és tessék megvárni a fűtési szezon kezdetét, az október hónapot. A városi hőerőművet természetesen faaprítékkal és egyéb biomassza származékokkal fűtik. A tájra tekintve ez nem is meglepő, hiszen végeláthatatlan fenyőerdő veszi körül a várost. Meggondolandó ugyanakkor, hogy az ország és különösen a térség fekvése elvileg predesztinálta volna őket a szovjet/orosz kőolaj és földgáz használatára. Az ország hidegháborúban betöltött el nem kötelezett, időnként keletbarát szerepe könnyűvé tette volna az akkor kényelmes és olcsónak tűnő fosszilis energiaforrásokra való áttérést. Az ország energiafogyasztásában a fosszilis források dominálnak ugyan, de az önállóság megőrzése jegyében viszonylag jelentőssé vált a nukleáris energia felhasználása is. A megújuló energiaforrások használata ugyanakkor egyre jelentősebb. Ezen a területen kiemelkedően fontos megemlíteni, hogy azokat az ágakat fejlesztik, amelyekre a legjobbak az adottságok, azaz a fásszárú biomassza felhasználását.

Joensuuban az egyetem erdészeti fakultása kiterjedt kutatásokat folytat az erdőgazdálkodás energetikai célú fejlesztésére, a fenntarthatóság jegyében igyekeznek megszervezni a folyamatokat a faállomány termelésétől, kitermelésén át az elszállításig (anyagáramlás-menedzsment), hatékony erőművi hasznosítását és a keletkező fahamu megfelelő visszajuttatását az erdőkbe.

Mellékesen jegyezném meg, hogy a város egyik büszkesége a sétálóutca, ami alulról fűthető, így télen is kellemes a klímája és hó és jég sosem borítja. Ez a

luxus még arra az időre vezethető vissza, amikor az erőmű olcsón adta a távhőt a városnak. Egy tulajdonosválás után viszont az utcai fűtés fenntartása túl drágának bizonyult, így ott-tartózkodásom idején már tervezték az utca alatt húzódó vezetékek teljes hőszigetelését.

A hőszigetelés ugyanakkor rendkívül elterjedt és hatékony a finn építészetben. A városképen is jól látható a 70-es évek után kezdődő energiahatékony korszak hatása, hiszen a város korábbi történetére jellemző faházak szinte teljesen eltűntek. Az épületek legnagyobb része fantáziát nélkülöző „kockaház" formában épült, de rendkívül hatásos hőszigeteléssel. Ez akkor vált nyilvánvalóvá, amikor október végén esett az első hó és a házak közvetlen közelében, még a falak tövében sem olvadt el. A hőszigetelésen túl építészetileg gondoskodtak arról, hogy a lakásokban való tartózkodás kellemes és optimális lehessen akár egy réteg ruházatban is. Ennek érdekében rendkívül jó a fűtőtestek elhelyezése, illetve a lakások szellőzése is.

A fa és származékai tehát a helyi energetikai rendszerek fontos alkotórésze, ugyanakkor az erdő és a hozzá kapcsolódó hiedelmek és szokások integráns részét képezi a finnek mindennapjainak. A nép viszonyulása az erdőhöz, mint a „vadon" legfontosabb összetevőjéhez kétarcú, ugyanakkor bensőséges. A finnek történelme az erdőben formálódott ki, erdők közepette lettek nemzetté, halálukban is az erdőkbe költöznek. A finnek nemzeti tudatának kiformálódása és a természethez való viszonyuk jól kiolvasható művészetükből. A Kalevala, a finnek nemzeti eposza alapkonfliktusa a vad természet és az ember harca. Az emberi civilizáció tudásával, amit a „Sampo" metaforikus kifejezéssel illetnek, veszi fel a harcot a természet fenyegető erőivel szemben. Akseli Gallen-Kallela világhírű finn festő illusztrálta alkotásaival a „Kalevala" eposz kiadott változatát. Festményein felfedezhetők a természet és társadalom egymásra hatásának és életet-halált meghatározó küzdelmének jellemzői.

A fenntarthatóság másik oldalán áll az elfogyasztott termékekből keletkező hulladékok szelektív, jól szervezett gyűjtése, ami valamennyi háztartásra kiterjed. A gyerekek már úgy nőnek fel, hogy ez természetes számukra, hiszen ezt látják otthon és az iskolákban is. A kollégium nemzetközi lakóközösségét úgy igyekeztek a szelektív módszer elsajátítására ösztönözni, hogy beköltözéskor mindenki kapott egy brosúrát a rendszer működéséről, illetve a konyhákban is kétféle (fehér és zöld) hulladékgyűjtő vödör került elhelyezésre. Az egyikbe kerültek a komposztálható anyagok, míg a másikba a nem komposztálhatók. A kollégium udvarában világosan elkülönítve került elhelyezésre a kétféle gyűjtő szemetes. Hetente két alkalommal érkezett a kétféle hulladékot gyűjtő gépkocsi, amely két külön céghez tartozott és más-

más időpontban is kerültek begyűjtésre. Ezáltal sikerült elérni, hogy a kétféle szemét elkülönítése minden szempontból megtörténjen.

A fenntarthatóság minden szempontból meghatározza a térség lakóinak életét. Erre jó példa a közlekedés megszervezése. A településen belül, illetve a környező közeli falvak irányában népszerű közlekedési eszköz a kerékpár. Ennek használatára igyekeztek a külföldről érkezett hallgatókat is rávenni, hiszen a helyi diákönkormányzattól kedvezményesen lehetett kerékpárt bérelni az ott-tartózkodás idejére. Természetesen ezek nem vadonatúj csúcs-gépek voltak, hanem kissé kopottas használt, de jó műszaki állapotban lévő kerékpárok. Nemcsak a kerékpár bérlésében volt segítségünkre a diákönkormányzat, hanem más a mindennapi élethez szükséges használati tárgyakat (ún. „túlélőcsomagot": használt edények, ágynemű, játékok, lámpák stb.) is be lehetett tőlük szerezni.

Az erdők szerepe a finn rekreációs szokások alakulásában is jelentős. Példaként említhető, hogy a közkedvelt tömegsportok (futás, sífutás, nordic walking) helyszíne gyakran az erdőkben kijelölt pálya. Az erdők a helyszínei a finnek között népszerű gyümölcsszedés szertartásának. Nyaranta még az egyébként megrögzött városakók is tömegesen indulnak az erdőkbe az ott termő erdei gyümölcsök szedésére. Ez tiszta formájában csak hobby és kikapcsolódás, sajnos azonban napjaink el-üzletiesedő világában számára ez a szokás is a haszonszerzés eszköze lett. Az ebben az „ágazatban" foglalkoztatottaknak ugyanis nem kell társadalombiztosítási díjat fizetni, így a külföldiek illegális foglalkoztatásának egyik fő formája lett ez Finnországban.

Az ország éghajlati adottságai nem kedveznek a mezőgazdaságnak, a túl rövid tenyészidőszak miatt számos növény nem képes termését megérlelni, vagy csak félig érik meg. A finnek ugyanakkor büszkén és szívesen fogyasztják ezeket a kis méretű, sokszor savanyú, gyakran drága, de helyi termékeket. A fenntarthatóságnak ez is egy igen fontos dimenziója, a helyi termékekben ugyanis a helyi közösség életereje testesül meg, illetve szállításuk során csak kis mennyiségű fosszilis eredetű üzemanyagot használnak fel.

A finnek táplálkozása, bár a globalizáció jelentősen rányomta bélyegét, még mindig jelentősen épít a hagyományos, helyben fellelhető alapanyagokra, úgymint a halfélékre és a burgonyára.

Napjainkban a mostoha természeti viszonyok között is egyre jobban terjednek az országban az ökofarmok. Természetes anyagokból energiatakarékos épületekben a környezeti adottságoknak megfelelő növénytermesztést és állattenyésztést folytatnak általában családi

gazdaságok. Bevételeiket az ökoturizmus egyre bővülő lehetőségeinek kihasználásából egészítik ki.

A fenntarthatóság társadalmi dimenziója ugyancsak elengedhetetlen összetevője egy civilizáció működésének. A tapasztalatok és a nemzeti érzés nemzedékről nemzedékre történő átörökítése még a globalizáció korában is töretlen. Fiatal finn kollégám, aki több nyelven beszél, mint diplomata házaspár gyermeke Kanadában érettségizett, mégis Finnország és a finn nemzeti eszme töretlen híve. Büszke volt országára, ahol mint mondta képesek fenntartható energiapolitikát működtetni, három nemzedékre előre gondolkodva. A hadsereg magyar szemmel nézve egyike a fiatalok számára leginkább ellenséges közegnek. Kollégám ugyancsak lelkesen számolt be az ott – a kötelező sorkatonai szolgálatban – eltöltött hónapokról: a síelni még véletlenül nem tudó bevonultakat egytől egyig megtanítják erre a nemzeti sportra, hatékony és értelmes kiképzéssel elsajátíttatják velük a korszerű fegyverrendszerek kezelését. Leszerelésük után is folyamatosan tartja velük a kapcsolatot a sereg, időről időre tájékoztatják őket a fegyvernemükben bekövetkező változásokról (pld. új eszközök rendszerbe állítása). Minden esztendő szeptemberében a hadsereg gyűjtést rendez a finn veteránok javára, amikor is jelentős összegek gyűlnek össze eme nemes célra. Tanulságos volt a finn katonatemetők látogatása, itt egymás mellett békében nyugodhatnak az 1939-40-es téli honvédő háborúban elesett katonák az 1941-44-es években az SS szolgálatába lépett finn nemzetiségű emberekkel.

Bölcsőtől a sírig az erdő és a finn táj. Ebben a jelképrendszerbe illeszkednek a finn temetők, melyeket sokszor csak egy alacsony kőfal választ el a vadontól. A sírok nagyrészt egyszerűek, hant nélküliek és a kőben való rendkívüli gazdagság ellenére általában kis méretű fejfával jelöltetnek csak meg.

Ezekből a tapasztalatokból leszűrhető, hogy a finnek egy könnyen megszerezhető erőforrásokban viszonylag szegény környezetben kellett hogy kialakítsák életterüket, aminek gondolkodásbeli következményei a nagyfokú takarékosságon keresztül megfigyelhetők ma is.

Finnország lakosságszáma, különösen ha a jelentős nagyságú területhez viszonyítjuk, kicsi. Ez a maroknyi nép mégis számos területen a világ élvonalába tudott emelkedni. Nagyon jó példa erre a mobiltelefon üzletág, a Nokia alig néhány év alatt vezető cégévé tudott lenni ennek az ágazatnak. Itt lehetne megemlíteni a sportsikereket is, ami a lakosság egészségtudatos magatartásának és küzdeni tudásának tudható be. Létezik egy kifejezés a „sisu”, ami a rátermettséget és az erőt jelenti, amivel képesek vagyunk a nehézségeket leküzdeni. A sisu, egyesülve a sampo-val képes lehet egy valóban fenntartható és a világ legfejlettebb országai közé tartozó nemzetet teremteni.

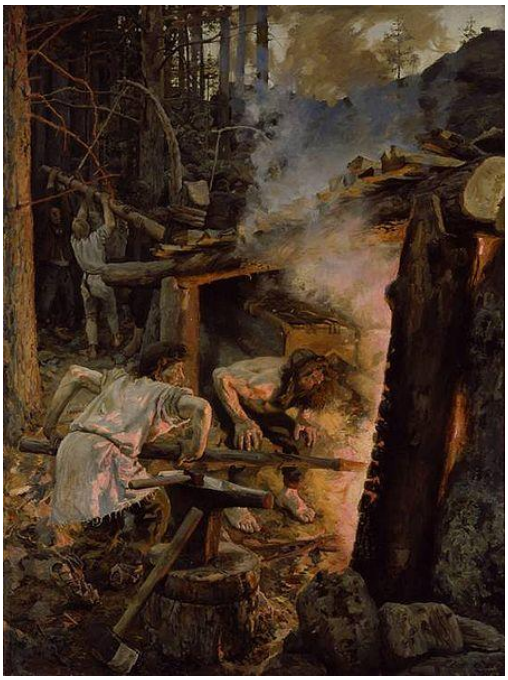

A Sampo kovácsolása (Akseli Gallen-Kallela)

Lemminkäinen anyja (Akseli Gallen-Kallela)

SolarSun
Systems
www.solarsunsystems.hu
Tel: 06-20-9-721-829
Mail: solarsunsystems@gmail.com
Szoláris vízmelegítő
rendszerek
forgalmazása, szerelése
ELEKTRO-CONTRACT KFT.